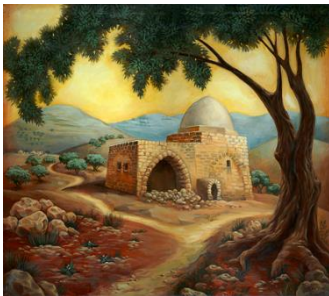

דף לימוד בחברותות אמהות ובנים ליום

פטירת רחל אמנו

ערך: שמואל רוזנבלום

מקור 1 בראשית פרק כט אהבה גדולה ואכזבה:

וילל בן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל: ועיני לאה
 רפות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: ויאָהב יַעקב אֶת רַחֵל
 ויאמר אַעבְדָּךָ שִׁבְעָ שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֶדֶק הַקִּטְנָה: ויאמר לָבֵן טוֹב
 תַּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתַּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אֲחֵר שָׁבָה עִמָּדִי: ויעבד יַעקב
 בְּרַחֵל שִׁבְעָ שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ: ויאמר יַעקב אֶל לָבֵן הֲבֵה אֶת אִשְׁתִּי כִּי
 מָלָאֹו יָמִי וְאֶבְאֶה אֵלֶיהָ: ויאסף לָבֵן אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה: וַיְהִי בַּעֲרֵב וַיִּקַּח אֶת לָאָה
 בִּתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: וַיִּתֵּן לָבֵן אֶת זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלָאָה בִּתּוֹ שִׁפְחָה:
 וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַהֲנֶה הוּא לָאָה וַיֹּאמֶר אֶל לָבֵן מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה
 רַמִּיתָנִי: ויאמר לָבֵן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוָמֹנִי לְתֵת הַצִּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה: מֵלֵא שִׁבְעָ זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ
 גַּם אֶת זֹאת בַּעֲבָדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעָ שָׁנִים אַחֲרוֹת: וַיַּעַשׂ יַעקב כֹּן וַיִּמְלֵא שִׁבְעָ זֹאת וַיִּתֵּן
 לוֹ אֶת רַחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: וַיִּתֵּן לָבֵן לְרַחֵל בִּתּוֹ אֶת בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה: וַיָּבֵא גַם אֶל רַחֵל
 וַיָּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל מֵלָאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שִׁבְעָ שָׁנִים אַחֲרוֹת:

שאלות:

1. דמיינו את יעקב ורחל. 7 שנים של אהבה, של חלומות מסתיימות בחתונה בטעות.
 כיצד לדעתכם מרגיש יעקב? כיצד מרגישה רחל?

מקור 2: האם באמת ייתכן שיעקב יתחתן עם מישהי שאינו מכיר? למדרש בגמרא יש
 הסבר.

א. בבא בתרא רכג.

אמר לה יעקב, תינשאי לי? אמרה לו כן, ברם אבי רמאי הוא, ויש לי אחות קשישה (זקנה) ממני
 ולא יחתן אותי לפניך, אמר לה, אחיך אנכי ברמאות, מסר לה סימנים להכירה, כשהלך להכניס
 לאה במקומה, חשבה רחל בלבה, עכשיו תתבייש אחותי, מסרה לה הסימנים.

ב. תלמוד בבלי מגילה יגב: "בשכר צניעות שהייתה בה ברחל, זכתה ויצא ממנה שואל, ובשכר
 צניעות שהיה בו בשואל זכה ויצאה ממנו אסתר. ומה צניעות היתה בה ברחל? דכתיב 'ויהי בבקר
 והנה היא לאה', וכי עד עכשו היא לא לאה?! אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הכיר
 בה עד עכשיו. לפיכך זכתה ויצא ממנה שואל. ומה צניעות היתה בשואל? דכתיב 'ואת דבר
 המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל', זכה ויצאת ממנו אסתר".

שאלות:

1. לפי הגמרא בבא בתרא איך הצליח לבן להכניס את לאה במקום רחל?
2. לפי הגמרא במגילה מדוע לא הכיר יעקב את רחל ללא הסימנים?
3. מה הופך את המעשה של רחל לגדול במיוחד? (חשבו על יותר מתשובה אחת. כיוון אפשרי: האם רחל ידעה בעת הוויתור שיעקב יתעקש לעבוד עוד 7 שנים כדי שיוכל לשאת גם אותה?) תשובה לכך תמצאו המקור הבא. מקור זה מסביר מדוע אחרי עקרות ה' פקד את רחל ותוך כדי כך, מסביר קדושת הלוי איך יעקב הסכים להתחתן עם רחל אחרי ש"בגדה" בו ומסרה את הסימנים לאחותה. מה דעתכם?

ד. "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רַחֵל בְּרֵאשִׁית ל', כ"ב אוֹמֵר רָשׁ: "זָכַר לָהּ שְׁמִסְרָהּ סִמְנֶיהָ לְאַחֻתָּהּ וְשִׁהֲיָתָהּ מִצִּירָהּ, שֶׁלֹּא תַעֲלֶה בְּגֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁכֵּן הָיָה הַכֹּל אוֹמְרִים: שְׁנֵי בָנִים לְרַבֵּקָה וְשְׁנֵי בָנוֹת לְלֵבָן, הַגְּדוּלָּה- לַגְּדוּל, וְהַקְטָנָה- לַקָּטָן, לְפִיכָּה בְּכָתָהּ לָאָה עַד שֶׁנִּעְשָׂו עֵינֶיהָ רַכּוֹת, לְפִי שִׁהֲיָתָה סְבוּרָה לַעֲלֹת בְּגֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו (כ"ט-ו"ז בְּרֵשׁ"). וְעַכְשִׁיו, מִשְׁרָאָתָהּ רַחֵל שִׁיעָקֵב עוֹמֵד לְשֹׂאת אֶת לָאָה, הֲלֹא צָרִיכָה הָיְתָה לְחַשׁוֹשׁ פֶּן תַּעֲלֶה הִיא בְּגֹרְלָהּ עֵשָׂו, (אוֹתָהּ שָׁעָה הָרִי לֹא יָדָעָה עֲדִיין, כִּי יַעֲקֹב יִרְצֶה לַעֲבֹד שָׁבַע שָׁנִים נוספות כדי לשאת גם אותה), וּבְכָל-זֹאת הַפְּקִירָה אֶת עַצְמָהּ וְאָפִילוּ אֶת הָעוֹלָם- הַבָּא שָׁלָהּ, וּמִסְרָהּ אֶת סִמְנֶיהָ לְלָאָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ. אֶת זֹאת זָכַר לָהּ הַשֵּׁם- יִתְבָּרַךְ- "שְׁמִסְרָהּ סִמְנֶיהָ לְאַחֻתָּהּ", מִשְׁרָאָהּ יַעֲקֹב אֶת גוֹדֵל צִדְקוֹתָהּ וְעוֹצֵם מְסִירוֹת- נַפְשָׁהּ, עַד כְּדִי הַפְּקִירָה עַצְמָהּ לְמַעַן אֲחֻתָּהּ, נִתְגַּבְּרָה בּוֹ אֶהְבֶּתוּ אֲלֶיהָ.
(קדושת לוי, מתוך-מעיינה של תורה)

מקור 3 מדוע רחל לא נקברה כמו כל האבות ואמהות במערת המכפלה?

א. בראשית מח, ז: "וַאֲנִי בָבְאִי מִפְּדֹן מִתָּה עָלֵי רִיזוֹל בְּאַרְצִי כְנַעַן בְּדֶרֶךְ בְּעֹדֶר כְּבֶרֶת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה וְאֶהְבֶּרָה שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הִוא בֵּית לָוִן".

ב. מדרש רבה בראשית פרשה פב: "מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת?
אלא צפה יעקב אבינו ברוח הקודש שהגלויות עתידות לעבור שם, לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים. וזה שכתוב: קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה"

ג. פתיחתא איכא רבה: קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ב"ה ואמרה ריבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיעו זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאוד, כי נודעה לי העצה, והודעת לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי, כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תיאותי, וריחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי, הוא היה מדבר עמה, היא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי, וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה, ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני בשר ודם עפר ואפר, לא קנאתי להצרה שלי ולא הוצאתיה לחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאתה לעבודת אלילים שאין בה ממש, והגלית לבני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם, מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ב"ה ואמר, בשביל רחל אני מחזיר את ישראל למקומם

ד. המקור בפסוקים לתפילת רחל: "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להתנחם על בניה כי איננו. כה אמר ד' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שחר לפעולתך נאם ד' ושב מארץ אויב ויש תקווה לאחריתך נאם ד' ושב בנים לגבולם."

שאלות:

1. עיינו בפסוקים: איכן נקברה רחל? מדוע יעקב לא לקח את רחל למערת המכפלה. עיינו בשני המדרשים המצורפים?

מקור 4 רחל והגאולה: על החזרה לקבר רחל ולחבלי מולדת בעקבות מלחמת ששת הימים קראו את שני המקורות הבאים מה דעתכם?

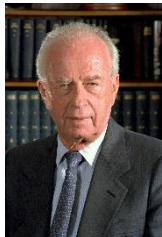
א. שמוליק רוזן: שיר- שוב לא נלך:

ראי אבק דרכים עולה מעיר שלם
 ורכב הברזל שועט אל מול עירך
 ועם שלם מביט, מביט בך כחולם
 כנפי פלדה חגות, חגות מעל קברך

ראי רחל, ראי
 ראי ריבון עולם
 ראי רחל, ראי
 הם שבו אל גבולם

ראי רוחות אייר נושאות טורי פלדה
 גם בנימין עמנו פה, וגם יוסף
 כוכב בית לחם מנצנץ ברעדה
 גם החלוץ עמנו וגם המאסף

ראי רחל, ראי...

מנעי קולך רחל, מנעי קולך מבכי
 כולנו פה, רחל, עם התרמיל על שכם
 שוב לא נלך רחל, ואת שוב לא תלכי
 שוב לא נלך רחל מני שדמות בית לחם

ראי רחל, ראי...

ב. על הקשר של עם ישראל לקבר רחל ולזכרו של רבין:

ביב' בחשוון תשנ"ו (לפני 21 שנה) נרצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל על ידי מתנקש יהודי. הנה סיפור מיוחד שמחבר בין ראש הממשלה המנוח לרחל אמנו: קיץ 1995, הסכמי אוסלו. עוד ועוד שטחים נמסרים לשליטת הפלשתינאים, וראה"מ על סף ויתור על קבר רחל. חברי הכנסת חנן פורת ומנחם פורוש נכנסים בלי הזמנה לראה"מ – פורת החזיק בידו תצלום אוויר גדול שממחיש את המרחק הקצר בין בית לחם לירושלים. הוא שאל את ראש הממשלה האם היה מעביר לפלסטינים את קבר בן גוריון או את קבר מפקדו בפלמ"ח, יגאל אלון, אבל עוד קודם שרבין הספיק להשיב, קם פורוש ממקומו, ניגש אל רבין, חיבק אותו ופרץ בבכי סוער, תוך שהוא צועק עליו: "זו מאמע רחל. איך אתה נותן את הקבר שלה?!". רבין הפציר בו להירגע, אבל סערת רוחו של רבין מנחה רק גברה. "איך אני ארגע", הוא צעק-זעק, "אתה הולך לתת את הקבר של מאמע רחל. העם היהודי לא יסלח

מקור 5 : המסר מסיפורה של רחל.

אחדות ולא אחידות

א. מהר"ל נצח ישראל פרק א... ולפיכך אמר שנקברה רחל בדרך, שאם היתה נקברת רחל במערה (מערת המכפלה), לא היה אצל ישראל, שהם בגלות שלהם, כח המקבץ והמאחד את ישראל בגלות שלהם... ולכך רחל, שהיא כח המאחד את ישראל, שהרי כל ישראל נקראו על שמה, נקברה בדרך. ולכך

מבקשת רחמים עד שיהיו ישראל מקובצים בארצם לגמרי. ואם לא נקברה רחל - שהיא עקרת הבית המקבץ את ישראל - בדרך, כבר נחלקו ישראל חס ושלום, ולא היה אצלם עוד כח מקבץ ומאסף את ישראל. והיינו שהשיב לה הקדוש ברוך הוא "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה", כי בזכות רחל - שהיא כח המקבץ ישראל - ישובו ישראל מגלותם. וזהו "ושבו בנים לגבולם", כי יש כח מאחד את ישראל בתוך גלותם, ובשביל אותו כח המאחד ישובו ישראל מגלותם. אחד הדברים שאיפיונו את עם ישראל מאז ומעולם היה ריבוי של חילוקי דעות, ויכוחים ומפלגות. לא פעם זה מוביל ליחס של כעס ואף שנאה כלפי הצד השני.

שאלות: מהו כוחה של רחל לפי המהר"ל?

ב. הרב קוק אגרות הראי"ה א, כט: סימן רע הוא למפלגה אם היא חושבת שרק עמה הוא מקור חיים, של כל החוכמה וכל היושר, וכל זולתה הכל הבל ורעות רוח.

• **מה המסר של הרב קוק למפלגות השונות?**

ג. משנה אבות ה'ז: כל מחלוקת שהיא לשם שמיים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמיים - אין סופה להתקיים. איזוהי מחלוקת לשם שמיים? זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמיים? זו מחלוקת קורח וכל עדתו.

• **למה מחלוקת 'לשם שמים' תתקיים לתמיד? האם לא היה עדיף שהיא תתבטל וכולם יסכימו על דבר אחד?**

ד. משנה יבמות א, ד: בית שמאי מתרין הצרות לאחים, ובית הלל אוסרים. חלצו, בית שמאי פוסלין מן הכהנה, ובית הלל מכשירים. נתיבמו, בית שמאי מכשירים, ובית הלל פוסלין. אף על פי שאילו אוסרין ואילו מתירין, אילו פוסלין ואילו מכשירים, לא נמנעו בית שמאי מלשא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטמאות שהיו אלו מטהרין ואילו מטמאין, לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו:

• **מה היה מיוחד במחלוקת הלל ושמאי? מה אפשר ללמוד מכאן לגבי היחס הראוי למי שאתה חולק עליו?**

לסיים נעיין בקטע מתוך צוואתו של הראשון לציון, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל:

ה. "...שמעוני אחי ובני עמי... שמרו מכל משמר את שלום העם ושלום המדינה. והאמת והשלום אהבו. כי המחלוקת והפירוד הם האויבים היותר מסוכנים, שהם כעש לבית יעקב ורכב בעצמותיו. ולהפך, השלום והאחדות הם יסודות הנצח לקיומו הממלכתי של בית ישראל... הם הם העמודים שבית ישראל נכון עליהם תמיד והם צינורות הברכה ומקורות השפע וזרועות העוז והגבורה של עם ישראל. שמרו והחזיקו שני עמודים אלה למען תתחזקו בעוז ובגבורה ותהדפו מפניכם כל כוחות ההרס המקיפים אותנו בטבעת חנק להשמידנו ולמחות שם ישראל ותורתו מעל פני האדמה. הסירו כל גורמי הפרוד והמחלוקת ממחננו וממדינתנו והעמידו במקומם כל גורמי השלום והאחדות והיה מחננו טהור ומקודש, מבוצר ומלוכד..."

- מה המסר שאפשר לקחת מדמותה של רחל אמנו ויחסה המופלא לאחותה, לתקופה שלנו
בה מתגלים לעיתים מחלוקות קשות ומרות בין יהודים-אחים?